

TÜRKİYE İLE RUSYA FEDERASYONU TİCARİ İLİŞKİLERİ: VERGİLER, KRİZLER, İŞBİRLİĞİ VE BEKLENTİLER

TURKEY AND THE RUSSIAN FEDERATION TRADE RELATIONS: TAXES CRISIS, CO-OPERATION AND EXPECTATIONS

Öğr.Gör. Raşit GÜLTEKİN

*Trakya Üniversitesi, İ.İ.B.F.
rasitgultekin@trakya.edu.tr*

Doç.Dr. Mustafa Erkan ÜYÜMEZ

*Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F.
meuyumez@anadolu.edu.tr*

ÖZET

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticari ilişkiler, tarihsel süreç içerisinde krizlerin etkisi altında ve inişli-çıkışlı bir gelişim göstermektedir. Özellikle silahlı çatışmaların yaşandığı bölgelere sınırlarının bulunması ve doğrudan bu çatışmaların içinde bulunulması ile batılı ülkelerin beklentileriyle uyum olmayan politikalar takip edilmesi, iki ülkenin ticaretini de olumsuz etkilemiştir. Nitekim Ukrayna'da yaşanan çatışmalar ve Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhaki üzerine batılı ülkeler Rusya Federasyonu'na; Suriye'de savaşa katılan Rus savaş uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi üzerine Rusya Federasyonu da Türkiye'ye ticari yaptırım uygulamıştır. Ne var ki iki ülkenin ulusal çıkarları, çatışmadan ziyade çok yönlü bir işbirliğinin sağlanması yönündedir ki bu durum Türkiye ve Rusya Federasyonu işbirliğinin temel taşı oluşturduğu ticari ilişkilerin hedeflenen seviyeye ulaşması için bir fırsattır.

Anahtar Kelimeler: *Türkiye, Rusya Federasyonu, dış ticaret, dış ticaret hacmi*

ABSTRACT

Trade relations between Turkey and the Russian Federation show an unstable development under the impact of the crisis over a historical context. In particular, the presence of national borders to the areas where there are armed conflicts and directly being a part of them and also pursuing policies incompatible with the expectations of the western countries adversely affected the trade between the two countries. In fact over the conflict in Ukraine and Russia's annexation of the Crimea, western countries put in force trade sanctions to the Russian Federation and following downing by Russian fighters involved in the war in Syria, the Russian Federation issued trade sanctions on Turkey. However the two countries' national interests requires multidimensional co-operation rather than contest that is an opportunity to reach a targeted level of trade relations forming a milestone of co-operation for Turkey and the Russian Federation

Key Words: *Turkey, Russian Federation, foreign ticaret, foreign trade volume.*

1. GİRİŞ

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki mal ve hizmet akımlarından oluşan ticari ilişkilerin geçmişi küresel ve bölgesel düzeydeki siyasi ve ekonomik gelişmelerin etkisinde ve krizlere bağlı olarak inişli-çıkışlı bir seyir göstermektedir.

Türkiye, Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ) himayesinde uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi, basitleştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik küresel çabalara tam uyum sağlarken, aynı zamanda, Avrupa Birliği (AB) ile yürütülen tam üyelik müzakerelerine ve 1996'da başlayan gümrük birliğine bağlı olarak, Birliğin ticari ilişkiler kurduğu üçüncü ülkeler için ortak gümrük ve dış ticaret politikalarını uygulamaktadır. Bu bağlamda AB tarafından üçüncü ülkelerle yapılan ve ekonomik bütünleşmede bir aşama oluşturan serbest ticaret anlaşmaları, bu anlaşmalara taraf olmasa da müktesebat gereği Türkiye için de kendiliğinden hüküm doğurduğundan, Türkiye'nin de o ülkelerle aynı kapsamda serbest ticaret anlaşmalarını imzalanmasını ve yürürlüğe koymasını gerektirmektedir. Bunun bir anlamı da AB ile kurulan gümrük birliğinin işleyişi gereği, Türkiye'nin üçüncü ülkelere bağımsız bir gümrük tarifesi uygulamasına yol açan serbest ticaret anlaşmaları sistemine dahil olamamasıdır. Rusya Federasyonu ise dünya ticaretinde yaşanan en geniş kapsamlı serbestleşme adımlarından biri kabul edilen adımı atarak 22 Ağustos 2012'de DTÖ'ye katılmış ve DTÖ'nün dünya ticaretindeki etki alanını % 2 artırarak % 97'ye çıkarmıştır. DTÖ üyeliği, küresel ticaret sistemiyle bütünleşme yolundaki Rusya Federasyonu için daha önce söz konusu olmayan ticari kurallara ve ilgili anlaşmalara uyumu da beraberinde getirmiştir. Ayrıca Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Ermenistan ile birlikte Avrasya Gümrük Birliği'nin (AGB) üyesi olan Rusya Federasyonu, AB'nin ticari ilişkilerini genişletmede etkin bir araç olarak kullandığı serbest ticaret anlaşmalarını Birliğin etki alanını genişletmek amacıyla kullanmaktadır (Gültekin ve Üyümez, 2015: 408).

2008'de yaşanan ekonomik kriz ve iki ülke arasında gümrük işlemleriyle ilgili sıkıntılar sonrasında güçlendirilmiş çok boyutlu ticari ilişkiler kurulması yoluyla 100 Milyar Dolarlık (\$) dış ticaret hacmi hedefinin belirlenmesi; gümrük, turizm, taşımacılık ve doğrudan yatırımlara yönelik düzenlemelere gidilmesi ve nihayetinde AB ile Rusya Federasyonu arasında başlatılan görüşmelere paralel şekilde bir serbest ticaret anlaşmasının yapılmasına yönelik girişimler, esasında küresel ve bölgesel akımların etkisiyle ve kriz sonrası dönemlerde daha da güçlendirilmiş işbirliği arayışının sonucu gerçekleşmiştir. Ancak batılı ülkelerle Rusya Federasyonu arasındaki ticari ilişkiler Ukrayna'daki silahlı çatışmalar ve Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhakıyla gelişen siyasi süreç, Rusya Federasyonu'na karşı ticari ambargo uygulanmasıyla sonuçlanmıştır. Benzer şekilde 24 Kasım 2015'te Suriye'de bulunan bir Rus savaş uçağının, uyarılara rağmen Türkiye sınırını geçmesi üzerine Türk savaş uçakları tarafından düşürülmesi sonucu Türkiye-Rusya ilişkileri durma noktasına

gelmiş ve mevcut durum iki ülkenin gündeminde de önemli bir yer tutmuştur (Zengin, 2015: 62). Rusya Federasyonu'nun Türkiye için ticari yaptırım uyguladığı bu süreç, Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz başarısız darbe girişimi sonrasında batının göstermediği siyasi desteğin Rusya Federasyonu tarafından ilk başta gösterilmesine bağlı olarak, tarihte örneklerine rastlanılması mümkün olan, yerini olumlu bir ortama bırakmıştır (Özbay, 2016: 2). Sonuç itibariyle Rusya Federasyonu tarafından 1 Ocak 2016'da başlatılan bazı gıda ürünlerinin ithalatının durdurulması, Türkiye'ye yapılan tarifesiz uçuşların iptal edilmesine ve turistik seyahatlerinin durdurulmasına yönelik çağrı yapılması, Türk mallarına yönelik basitleştirilmiş gümrük uygulamalarının yerine olağanüstü kontrollerin uygulanması, Türk vatandaşlarının istihdamının durdurulması ve Rusya Federasyonu'nda daimi ikametgahı olmayanlarının vizesiz seyahatlerinin askıya alınması gibi ticari önlemler kademeli olarak yürürlükten kaldırılmaya başlanmıştır.

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticari ilişkilerin düzeyi konusunda beklentileri fazla olan tarafın, enerjide dışa bağımlı olan Türkiye olduğu düşünülse de istatistiksel veriler, ticareti olumsuz etkileyen küresel ve ikili ekonomik ve siyasi krizlerden daha çok zarar gören tarafın Rusya Federasyonu olduğunu göstermektedir. Özellikle son dönemde uluslararası emtia fiyatlarında yaşanan gerileme hem küresel hem de iki ülke ticaretinde hem niteliksel hem de niceliksel yönden daralmayı beraberinde getirmiştir.

Çalışmada, Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki eşya hareketlerine bağlı ticaret hacminin 2010 yılı sonrasında nasıl bir seyir izlediğinin görülebilmesi için dış ticaretin genel görünümünün ortaya konulabilmesi için iki ülke dış ticaretinin hacmine ve bileşenlerine ilişkin verilere yer verilmiştir. Daha sonra orta ve uzun dönemde iki ülke arasındaki ticareti belirleyecek olan unsurlar ve olası etkileri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın sonunda mevcut veriler ve iki ülkenin ticari beklentileri üzerine genel bir değerlendirme yapılacaktır.

2. DIŞ TİCARETİN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE VERGİLENDİRME

Uluslararası eşya akımlarından oluşan küresel ticaret hacmi ve Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki dış ticaret hacmi inişli-çıkışlı bir seyir izlemektedir. Süreç içerisinde küresel ekonomik krizin yaşandığı 2008, Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhak etmesine bağlı olarak batılı ülkelerin ekonomik yaptırımları uygulamaya başladığı 2014 ve Rusya Federasyonu tarafından uçak krizine bağlı olarak uygulanılmaya başlanan ekonomik yaptırımların etkili olduğu 2015 yılları kırıma noktalarının oluşturmaktadır.

Aşağıdaki tablolarda öncelikle son dönemde küresel ticaretin genel görünümünün anlaşılabilmesi açısından dış ticaret verilerine yer verilecek, ardından Türkiye ile

Rusya Federasyonu'nun küresel ticaretteki payı ve birbirleriyle olan dış ticaretinin niceliksel ve niteliksel yönüne ilişkin veriler ortaya konulacaktır.

Tablo 1. Küresel Ticaret ve Türkiye-Rusya Federasyonu'nun Görünümü (*Milyon \$*)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dünya-İthalat	15.313.710	18.314.014	18.497.509	18.882.567	18.914.694	16.582.021
Türkiye'nin İthalatı	185.541	240.838	236.544	251.661	242.177	207.206
Türkiye'nin Payı (%)	1,21	1,32	1,28	1,33	1,28	1,25
Rusya'nın İthalatı	228.911	306.091	316.192	314.945	286.648	182.781
Rusya'nın Payı (%)	1,49	1,67	1,71	1,67	1,52	1,10
Türkiye-Rusya İthalat	414.452	546.930	552.736	566.606	528.825	389.988
Türkiye-Rusya Payı (%)	2,70	2,99	2,99	3,00	2,80	2,35
Dünya-İhracat	15.063.695	18.077.986	18.364.576	18.864.055	18.866.319	16.346.668
Türkiye'nin İhracatı	113.979	134.915	152.536	151.802	157.610	143.850
Türkiye'nin Payı (%)	0,76	0,75	0,83	0,80	0,84	0,88
Rusya'nın İhracatı	397.067	516.992	524.766	527.265	497.833	343.907
Rusya'nın Payı (%)	2,64	2,86	2,86	2,80	2,64	2,10
Türkiye-Rusya İhracat	511.046	651.907	677.303	679.068	655.443	487.758
Türkiye-Rusya Payı (%)	3,40	3,61	3,69	3,60	3,48	2,98
Dünya-Toplam	30.377.406	36.392.000	36.862.086	37.746.623	37.781.014	32.928.690
Türkiye-Toplam	299.520	375.754	389.081	403.463	399.787	351.056
Türkiye'nin Payı (%)	0,99	1,03	1,06	1,07	1,06	1,07
Rusya-Toplam	625.979	823.084	840.959	842.211	784.482	526.689
Rusya'nın Payı (%)	2,06	2,26	2,28	2,23	2,08	1,60
Türkiye-Rusya Toplam	925.499	1.198.838	1.230.040	1.245.674	1.184.269	877.746
Türkiye-Rusya Payı (%)	3,05	3,29	3,34	3,30	3,14	2,67

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 2. Küresel Ticaret ve Türkiye-Rusya Federasyonu'nun Gelişimi (*Artış %*)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dünya-İthalat	21,51	19,59	1,00	2,08	0,17	-12,33
Dünya-İhracat	22,33	20,01	1,59	2,72	0,01	-13,36
Dünya-Toplam	21,92	19,80	1,29	2,40	0,09	-12,84
Türkiye'nin İthalatı	31,71	29,80	-1,78	6,39	-3,77	-14,44
Türkiye'nin Payı	8,39	8,54	-2,76	4,22	-3,93	-2,40
Türkiye'nin İhracatı	11,59	18,37	13,06	-0,48	3,83	-8,73
Türkiye'nin Payı	-8,78	-1,37	11,30	-3,12	3,81	5,34
Türkiye-Toplam	23,26	25,45	3,55	3,70	-0,91	-12,19
Türkiye'nin Payı	1,10	4,72	2,23	1,27	-1,00	0,75
Rusya'nın İthalatı	34,00	33,72	3,30	-0,39	-8,98	-36,23
Rusya'nın Payı	10,28	11,81	2,28	-2,43	-9,14	-27,26
Rusya'nın İhracatı	31,57	30,20	1,50	0,48	-5,58	-30,92
Rusya'nın Payı	7,55	8,49	-0,08	-2,18	-5,59	-20,27

Rusya-Toplam	32,45	31,49	2,17	0,15	-6,85	-32,86
Rusya'nın Payı	8,64	9,76	0,87	-2,20	-6,94	-22,97

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 1 ve Tablo 2'de yer alan verilere göre dünyada yaşanan gıda ve petrol fiyatlarındaki aşırı artıştan kaynaklanan 2008 küresel krizinin etkilerinin yavaş yavaş ortadan kalktığı 2010-2014 yıllarında küresel ticarete genişleme söz konusu olmuştur. Söz konusu dönemde ithalat ve ihracatın toplamından oluşan küresel ticaret hacmindeki artış 2010'da % 22 civarına ulaşmıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin küresel ticaretteki payı miktar olarak düşüş eğiliminde olsa da bir önceki yıla göre değişim, 2014 yılı dışında, küresel daralmanın aksine pozitif olmuştur. 2015'te ise küresel ticaret hacmi % 12,84 oranında daralmıştır. Rusya Federasyonu ise küresel ticaretteki daralmanın üzerinde, hem miktar hem de bir önceki yıla göre değişim yönünden artan düzeyde negatif görünümündedir. Nitekim ekonomik yaptırımların söz konusu olduğu 2015'te Rusya'nın bir önceki yıla göre ithalatı miktar olarak % 36,23 ve pay olarak % 27,26; ihracatı miktar olarak % 30,92 ve pay olarak % 20,27; toplam ticaret hacmi % 32,86 ve pay olarak % 22,97 gerilemiştir. Netice itibariyle 2010 yılından itibaren küresel ticaretteki genişleme 2015 yılında yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak yerini daralmaya bırakmış ve Rusya Federasyonu bundan oldukça olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu durumda son dönemde petrol, doğalgaz ve diğer emtia fiyatlarında yaşanan düşüşün de etkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Aşağıdaki tablolarda Türkiye'nin eşya hareketlerinden oluşan dış ticaret verileri yer almaktadır.

Tablo 3. Türkiye'nin İhracatı (İlk 5 Fası-*Milyon \$*)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toplam İhracat Tutarı	113.979.452	134.915.252	152.536.653	151.802.637	157.610.158	143.850.376
Fası 87 Tutarı	13.814.541	15.803.330	15.150.269	17.000.250	18.063.448	17.463.564
Fası 87 Payı (%)	12,12	11,71	9,93	11,20	11,46	12,14
Fası 84 Tutarı	9.415.320	11.560.341	12.006.626	12.989.247	13.591.126	12.333.803
Fası 84 Payı (%)	8,26	8,57	7,87	8,56	8,62	8,57
Fası 71 Tutarı	3.748.594	3.738.817	16.327.695	6.998.608	7.716.840	11.263.517
Fası 71 Payı (%)	3,29	2,77	10,70	4,61	4,90	7,83
Fası 61 Tutarı	7.741.746	8.387.346	8.427.980	9.244.940	10.024.248	8.928.097
Fası 61 Payı (%)	6,79	6,22	5,53	6,09	6,36	6,21
Fası 85 Tutarı	7.530.930	8.874.475	9.380.088	9.544.253	9.692.254	8.280.121
Fası 85 Payı (%)	6,61	6,58	6,15	6,29	6,15	5,76

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre.

Tablo 4. Türkiye'nin İthalatı (İlk 5 Fası-Milyon \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toplam İthalat Tutarı	185.541.037	240.838.853	236.544.494	251.661.250	242.177.117	207.206.509
Fasıl 27 Tutarı	38.496.313	54.117.536	60.116.858	55.917.155	54.889.415	37.841.435
Fasıl 27 Payı (%)	20,75	22,47	25,41	22,22	22,66	18,26
Fasıl 84 Tutarı	21.266.385	27.108.473	26.314.690	30.156.654	28.104.042	25.559.533
Fasıl 84 Payı (%)	11,46	11,26	11,12	11,98	11,60	12,34
Fasıl 85 Tutarı	14.641.856	16.834.768	16.279.679	17.758.748	17.948.538	17.637.675
Fasıl 85 Payı (%)	7,89	6,99	6,88	7,06	7,41	8,51
Fasıl 87 Tutarı	13.419.375	17.183.809	14.514.260	16.808.266	15.735.932	17.543.624
Fasıl 87 Payı (%)	7,23	7,13	6,14	6,68	6,50	8,47
Fasıl 72 Tutarı	16.118.937	20.424.252	19.642.041	18.690.888	17.575.890	14.775.094
Fasıl 72 Payı (%)	8,69	8,48	8,30	7,43	7,26	7,13

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre.

Tablo 3 ve Tablo 4'te yer verilen verilere göre Türkiye'nin ihracatında motorlu kara taşıtları ile bunların aksamları, parçaları ve aksesuarları, makine ve kazanlar ile bunların aksamları ve parçaları, kıymetli metallere mamul eşya, örme giyim eşyası, elektrikli makine ve cihazlar ile bunların aksamları, parçaları ve aksesuarları başta gelmektedir. Türkiye'nin ithalatında ise mineral yakıtlar ve yağlar, makine ve kazanlar ile bunların aksamları ve parçaları, elektrikli makine ve cihazlar ile bunların aksamları, parçaları ve aksesuarları, motorlu kara taşıtları ile bunların aksamları, parçaları ve aksesuarları ile demir ve çelik başta gelmektedir.

TÜİK tarafından yayınlanan Ocak-Ağustos 2016 dönemi geçici verilerine göre Türkiye'nin toplam ihracatı 93.320 Milyon \$ olarak gerçekleşmiş olup, en yüksek düzeyde ihracatın gerçekleştiği ilk beş fasıl sırasıyla; 12.432 Milyon \$ (% 15,47) ile 87. fasıl, 8.570 Milyon \$ (% 9,18) ile 71. fasıl, 8.186 Milyon \$ (% 8,77) ile 84. fasıl, 5.987 Milyon \$ (% 6,42) ile 61. fasıl ve 4.979 Milyon \$ (% 5,34) ile 85. fasıl olmuştur. Ayrıca söz konusu dönemde Türkiye'nin Rusya Federasyonu'na yaptığı ihracatta önemli bir yeri olan 39. fasılda 3.388 Milyon \$ (% 3,63), 73. fasılda 3.266 Milyon \$ (% 3,50), 8. fasılda 2.082 Milyon \$ (% 2,23), 60. fasılda 1.019 Milyon \$ (% 1,09) ve 7. fasılda 632 Milyon \$ (% 0,68) ihracat gerçekleşmiştir. Aynı verilere göre ülke bazında ihracatta 9.147 Milyon \$ (% 9,80) ile Almanya ilk sırada, 8.215. Milyon \$ (% 8,80) ile İngiltere ikinci, 4.770 Milyon \$ (% 5,11) ile İtalya üçüncü, 4.715 Milyon \$ (% 5,05) ile Irak dördüncü ve 4.321 Milyon \$ (% 4,63) ile ABD beşinci sırada yer almaktadır. Rusya Federasyonu ise 979 Milyon \$ (% 1,05) ile 2015 yılına göre on sıra gerileyerek yirmi ikinci sırada bulunmaktadır (www.tuik.gov.tr). Aynı verilerine göre Türkiye'nin toplam ithalatı 130.846 Milyon \$ olarak gerçekleşmiş olup, en yüksek düzeyde ithalatın gerçekleştiği ilk beş fasıl sırasıyla; 18.260 Milyon \$ (% 13,96) ile 84. fasıl, 17.420 Milyon \$ (% 13,11) ile 27. fasıl, 13.156 Milyon \$ (% 10,05) ile 85.

fasıl, 11.278 Milyon \$ (% 8,62) ile 87. fasıl ve 8.526 Milyon \$ (% 6,52) ile 72. fasıl olmuştur. Ayrıca söz konusu dönemde Türkiye'nin Rusya Federasyonu'ndan yaptığı ithalatta önemli bir yeri olan 39. fasılda 7.388 Milyon \$ (% 6,03), 76. fasılda 1.198 Milyon \$ (% 0,92) ve 10. fasılda 791 Milyon \$ (% 0,60) ithalat gerçekleşmiştir. Aynı verilere göre ülke bazında ithalatta 17.142 Milyon \$ (% 13,10) ile Çin ilk sırada, 14.358 Milyon \$ (% 8,80) ile Almanya ikinci, 10.259 Milyon \$ (% 7,84) ile Rusya Federasyonu üçüncü, 7.957 Milyon \$ (% 6,08) ile ABD dördüncü ve 6.889 Milyon \$ (% 5,27) ile İtalya beşinci sırada yer almaktadır. (www.tuik.gov.tr).

Aşağıdaki tablolarda Rusya Federasyonu'nun eşya hareketlerinden oluşan dış ticaret verileri yer almaktadır.

Tablo 5. Rusya Federasyonu'nun İhracatı (İlk 5 Fasıl / Bin \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toplam İhracat Tutarı	397.067.521	516.992.618	524.766.421	527.265.919	497.833.529	343.907.652
Fasıl 27 Tutarı	262.683.510	352.185.423	368.853.370	372.036.096	346.119.387	216.101.147
Fasıl 27 Payı (%)	66,16	68,12	70,29	70,56	69,53	62,84
Fasıl 72 Tutarı	18.756.824	21.980.053	22.607.920	20.069.844	20.555.655	15.220.408
Fasıl 72 Payı (%)	4,72	4,25	4,31	3,81	4,13	4,43
Fasıl 99 Tutarı	28.770.972	41.455.938	17	0	11.646.991	10.796.863
Fasıl 99 Payı (%)	7,25	8,02	0,00	0,00	2,34	3,14
Fasıl 31 Tutarı	7.371.152	10.077.950	11.176.892	9.121.229	8.988.266	8.852.739
Fasıl 31 Payı (%)	1,86	1,95	2,13	1,73	1,81	2,57
Fasıl 84 Tutarı	5.283.176	5.330.009	7.642.193	8.867.923	9.256.932	8.677.456
Fasıl 84 Payı (%)	1,33	1,03	1,46	1,68	1,86	2,52

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre dir.

Tablo 6. Rusya Federasyonu'nun İthalatı (İlk 5 Fasıl / Bin \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Toplam İthalat Tutarı	228.911.658	306.091.490	316.192.918	314.945.095	286.648.777	182.781.965
Fasıl 84 Tutarı	36.982.516	51.672.092	57.818.026	56.964.844	52.105.387	34.147.899
Fasıl 84 Payı (%)	16,16	16,88	18,29	18,09	18,18	18,68
Fasıl 85 Tutarı	25.774.755	30.943.135	35.592.204	35.547.493	33.740.293	21.110.277
Fasıl 85 Payı (%)	11,26	10,11	11,26	11,29	11,77	11,55
Fasıl 87 Tutarı	22.677.472	37.860.472	44.604.961	40.193.697	31.426.474	15.377.788
Fasıl 87 Payı (%)	9,91	12,37	14,11	12,76	10,96	8,41
Fasıl 30 Tutarı	11.124.726	13.185.259	13.393.868	14.552.450	12.804.390	8.691.484
Fasıl 30 Payı (%)	4,86	4,31	4,24	4,62	4,47	4,76
Fasıl 39 Tutarı	8.125.488	10.057.256	11.503.318	11.466.621	11.030.032	7.629.191
Fasıl 39 Payı (%)	3,55	3,29	3,64	3,64	3,85	4,17

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre dir.

Tablo 5 ve Tablo 6’da yer verilen verilere göre Rusya Federasyonu’nun ihracatında mineral yakıtlar ve yağlar, demir ve çelik, gizli nitelikte olması sebebiyle gümrük tarifelerinde özel bir yeri olmayan bazı eşya, kişisel eşya ve deniz ve hava taşıtlara verilen kumanya ve malzemeler, gübreler ile makine ve kazanlar ile bunların aksamaları ve parçaları başta gelmektedir. Rusya Federasyonu’nun ithalatında ise makine ve kazanlar ile bunların aksamaları ve parçaları, elektrikli makine ve cihazlar ile bunların aksamaları, parçaları ve aksesuarları, motorlu kara taşıtları ile bunların aksamaları, parçaları ve aksesuarları, eczacılık ürünleri ile plastik ve mamulleri başta gelmektedir.

Aşağıdaki tablolarda Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki eşya hareketlerinden oluşan dış ticarete ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 7. Türkiye-Rusya Federasyonu Dış Ticaretinin Görünümü (Bin \$)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Türkiye’nin İhracatı	113.979.452	134.915.252	152.536.653	151.802.637	157.610.158	143.850.376
Rusya’ya İhracat	4.631.496	5.992.715	6.682.990	6.964.209	5.943.014	3.589.464
Rusya’nın Payı (%)	4,06	4,44	4,38	4,59	3,77	2,50
Türkiye’nin İthalatı	185.541.037	240.838.853	236.544.494	251.661.250	242.177.117	207.206.509
Rusya’dan İthalat	21.599.569	23.952.931	26.625.027	25.064.214	25.288.597	20.399.806
Rusya’nın Payı (%)	11,64	9,95	11,26	9,96	10,44	9,85
Rusya’nın İhracatı	397.067.521	516.992.618	524.766.421	527.265.919	497.833.529	343.907.652
Türkiye’ye İhracat	13.958.617	15.086.788	16.103.173	15.122.092	14.755.154	11.703.271
Türkiye’nin Payı (%)	4,08	2,92	3,07	2,87	2,96	3,40
Rusya’nın İthalatı	228.911.658	306.091.490	316.192.918	314.945.095	286.648.777	182.781.965
Türkiye’den İthalat	4.865.990	6.352.530	6.840.000	7.272.773	6.654.286	4.068.852
Türkiye’nin Payı (%)	2,13	2,08	2,16	2,31	2,32	2,23

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)’da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 8. Türkiye-Rusya Federasyonu Toplam Dış Ticaretin Paylaşımı (%)

Türkiye	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İhracat/İthalat (%)	21,44	25,02	25,10	27,79	23,50	17,60
Türkiye’nin Payı (%)	17,66	20,01	20,06	21,74	19,03	14,96
Rusya’nın Payı (%)	82,34	79,99	79,94	78,26	80,97	85,04
Rusya Federasyonu						
İhracat/İthalat (%)	286,86	237,49	235,43	207,93	221,74	287,63
Türkiye’nin Payı (%)	44,86	70,37	70,19	67,52	68,92	74,20
Rusya’nın Payı (%)	55,14	29,63	29,81	32,48	31,08	25,80

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)’da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Tablo 7 ve Tablo 8’de yer alan verilere göre Türkiye’nin Rusya Federasyonu’na yaptığı ihracat miktarı, toplam ihracatı içerisinde 2015 yılında daralma göstermekle

birlikte ortalama % 3,96 civarında gerçekleşmiştir. Rusya Federasyonu'ndan yaptığı ithalat miktarı, toplam ithalat içerisindeki payı ortalama % 10,52 civarındadır. Rusya Federasyonu için aynı değerler ihracat için ortalama % 3,22 ve ithalat için ortalama % 2,21 civarındadır. İki ülkenin toplam dış ticaret miktarı içindeki payları açısından bakıldığında; Türkiye'nin Rusya Federasyonu ile olan toplam dış ticaretinde payının giderek azaldığı ve ortalama % 18,91 civarında olan bu payın 2015 yılında % 14,96 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Aşağıdaki tablolarda Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki eşya hareketlerinden oluşan dış ticaretin niteliğine ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 9. Türkiye'nin Rusya Federasyonu'na İhracatı (İlk 5 Fası-*Milyon \$*)

Fasıl	Hareket	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
08	Meyveler	Dünyaya İhracat	3.494	3.908	3.807	3.969	4.327	4.355
		Rusya'ya İhracat	566	597	544	614	622	599
		Rusya'nın Payı (%)	16,22	15,28	14,31	15,48	14,38	13,77
		Rusya'nın Toplam İthalatı	5.471	6.204	6.279	6.401	5.479	3.944
07	Sebzeler	Dünyaya İhracat	1.108	1.070	966	1.039	1.082	1.040
		Rusya'ya İhracat	301	319	322	347	384	336
		Rusya'nın Payı (%)	27,22	29,82	33,39	33,40	35,56	32,37
		Rusya'nın Toplam İthalatı	2.223	3.039	2.485	2.881	2.959	1.891
84	Makineler	Dünyaya İhracat	9.415	11.560	12.006	12.989	13.591	12.333
		Rusya'ya İhracat	276	498	563	729	577	317
		Rusya'nın Payı (%)	2,94	4,31	4,69	5,62	4,25	2,58
		Rusya'nın Toplam İthalatı	36.982	51.672	57.818	56.964	52.105	34.147
39	Plastikler ve Mamulü	Dünyaya İhracat	13.814	15.803	15.150	17.000	18.063	5.358
		Rusya'ya İhracat	588	831	771	947	646	186
		Rusya'nın Payı (%)	4,26	5,26	5,09	5,57	3,58	3,47
		Rusya'nın Toplam İthalatı	22.677	37.860	44.604	40.193	31.426	7.629
60	Örme Eşya	Dünyaya İhracat	3.717	4.580	5.014	5.608	6.097	1.140
		Rusya'ya İhracat	230	273	300	319	307	168
		Rusya'nın Payı (%)	6,20	5,97	6,00	5,69	5,04	11,01
		Rusya'nın Toplam İthalatı	8.125	10.057	11.503	11.466	11.030	269

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre dir.

Tablo 9'da yer alan verilere göre Türkiye'nin Rusya Federasyonu'na ihraç ettiği başlıca eşya; narenciye, domates, üzüm, salatalık gibi sebzeler ve meyveler, tekstil ürünleri, beyaz eşya, otomotiv, mobilya, plastikten mamul eşya ve mücevherat ürünleri bulunmaktadır. 2015 sonu itibariyle Türkiye'nin eşya türleri bazında Rusya Federasyonu'na yaptığı ihracatta daralmanın etkisi görülebilmekle birlikte fasıl bazında bu ülkeye yapılan ihracatta ilk beş sırada yer alan eşyanın toplam ihracattaki payı, ortalama; % 14,91; %31,96; % 4,07; % 4,54 ve % 6,65 civarındadır.

Tablo 10. Türkiye'nin Rusya Federasyonu'ndan İthalatı (İlk 5 Fasıll / Milyon \$)

Fasıl	Hareket	2010	2011	2012	2013	2014	2015
27	Dünyadan İthalat	38.496	54.117	60.116	55.917	54.889	37.841
	Rusya'dan İthalat	15.951	16.832	19.012	17.118	16.493	12.938
	Rusya'nın Payı (%)	41,44	31,10	31,63	30,61	30,05	34,19
	Rusya'nın Toplam İhracatı	262.683	352.185	368.853	372.036	346.119	216.101
72	Dünyadan İthalat	16.118	20.424	19.642	18.690	17.575	14.775
	Rusya'dan İthalat	2.130	3.066	2.648	2.924	2.689	2.743
	Rusya'nın Payı (%)	13,22	15,01	13,48	15,65	15,30	18,57
	Rusya'nın Toplam İhracatı	18.756	21.980	22.607	20.069	20.555	15.220
10	Dünyadan İthalat	1.056	1.931	1.514	2.000	2.339	1.664
	Rusya'dan İthalat	387	545	887	1.005	1.451	883
	Rusya'nın Payı (%)	36,69	28,26	58,56	50,25	62,03	53,04
	Rusya'nın Toplam İhracatı	2.396	4.438	6.251	4.752	7.086	5.652
76	Dünyadan İthalat	2.487	3.258	2.984	3.236	3.499	3.333
	Rusya'dan İthalat	869	1.171	973	841	1.108	868
	Rusya'nın Payı (%)	34,94	35,95	32,63	25,99	31,68	26,05
	Rusya'nın Toplam İhracatı	6.668	7.739	7.262	7.124	6.325	7.060
15	Dünyadan İthalat	990	1.602	1.865	1.810	2.133	1.860
	Rusya'dan İthalat	91	102	645	548	875	797
	Rusya'nın Payı (%)	9,20	6,39	34,61	30,31	41,04	42,86
	Rusya'nın Toplam İhracatı	680	1.059	2.256	2.185	2.266	1.873

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre.

Tablo 10'da yer alan verilere göre Türkiye'nin Rusya Federasyonu'ndan yaptığı ithalatta rafine petrol, doğalgaz, demir cevheri, ham alüminyum, buğday, gübre, bitkisel yağlar ile demir ve çelik önemli bir paya sahiptir. Nitekim Türkiye'nin ithal ettiği doğalgazın % 55-56'sı boru hattı ile Rusya Federasyonu'ndan gelmektedir. Özellikle 27. fasıla giren eşyanın ağırlıklı olarak bu ülkeden ithal edilmesi, Türkiye'nin enerji bakımından Rusya Federasyonu'na bağımlı olduğunu da göstermektedir. Diğer taraftan Türkiye ithal ettiği hububatın ortalama % 48,14'ünü, alüminyum ve mamullerinin % 31,21'ini ve bitkisel ve hayvansal yağların % 27,40'ını Rusya Federasyonu'ndan ithal etmektedir.

2015'te Rusya Federasyonu; Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkeler arasında Almanya, İngiltere, Irak, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İsviçre, İspanya, Birleşik Arap Emirlikleri ve İran'ın ardından onbirinci sıradadır. 2014 yılında yedinci; 2013'te dördüncü; 2012, 2011 ve 2010'da ise altıncı sıradadır. Türkiye'nin ithalat yaptığı ülkeler arasında Almanya, İngiltere, Irak, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İsviçre, İspanya, Birleşik Arap Emirlikleri ve İran'ın ardından onbirinci sıradadır. 2014'te yedinci; 2013'te dördüncü; 2012, 2011 ve 2010 yıllarında ise altıncı sıradadır.

İthalatta Rusya Federasyonu, 2015'te Çin ve Almanya'nın ardından üçüncü ve 2014-2010'te ise birinci sıradadır (TÜİK, 2016).

Tablo 11. Rusya Federasyonu'nun Türkiye'ye İhracatı (İlk 5 Fasıllık-Milyon \$)

Fasıl	Hareket	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
27	Mineral Yakıtlar ve Yağlar	Dünyaya İhracat	262.683	352.185	368.853	372.036	346.119	216.101
		Türkiye'ye İhracat	8.465	8.133	8.928	7.530	5.738	4.381
		Türkiye'nin Payı (%)	3,22	2,31	2,42	2,02	1,66	2,03
		Türkiye'nin Dünyadan İthalatı	38.496	54.117	60.116	55.917	54.889	37.841
72	Demir ve Çelik	Dünyaya İhracat	18.756	21.980	22.607	20.069	20.555	15.220
		Türkiye'ye İhracat	1.550	2.372	2.068	2.589	3.265	2.755
		Türkiye'nin Payı (%)	8,27	10,79	9,15	12,90	15,88	18,11
		Türkiye'nin Dünyadan İthalatı	16.118	20.424	19.642	18.690	17.575	14.775
76	Alüminyum ve Mamulü	Dünyaya İhracat	6.668	7.739	7.262	7.124	6.325	7.060
		Türkiye'ye İhracat	921	1.154	958	873	962	1.029
		Türkiye'nin Payı (%)	13,82	14,91	13,20	12,25	15,22	14,58
		Türkiye'nin Dünyadan İthalatı	2.487	3.258	2.984	3.236	3.499	3.333
10	Hububat	Dünyaya İhracat	2.396	4.438	6.251	4.752	7.086	5.652
		Türkiye'ye İhracat	315	564	920	885	1.327	826
		Türkiye'nin Payı (%)	13,16	12,71	14,72	18,64	18,74	14,63
		Türkiye'nin Dünyadan İthalatı	1.056	1.931	1.514	2.000	2.339	1.664
15	Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	Dünyaya İhracat	680	1.059	2.256	2.185	2.266	1.873
		Türkiye'ye İhracat	65	142	567	417	499	466
		Türkiye'nin Payı (%)	9,61	13,45	25,15	19,11	22,04	24,90
		Türkiye'nin Dünyadan İthalatı	990	1.602	1.865	1.810	2.133	1.860

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre.

Tablo 11'de yer alan verilere göre Rusya Federasyonu'nun Türkiye'ye ihraç ettiği eşya içerisinde rafine petrol, doğalgaz, demir cevheri, ham alüminyum, buğday, gübre, bitkisel yağlar ile demir ve çelik önemli bir paya sahiptir. Nitekim Rusya Federasyonu tarafından Türkiye'ye yapılan ihracatta; mineral yakıt ve yağlar ortalama % 2,28; demir ve çelik ürünleri % 12,52; alüminyum ve mamulleri % 14; hububat % 15,43 ve hayvansal ve bitkisel yağlar % 19,04 oranında bir paya sahip olduğu görülmektedir. Türkiye, Rusya Federasyonunun ihracatında % 3- 3,5 civarında bir paya sahiptir. 2014 yılı verilerine göre ülkenin en büyük ihracat partnerleri Hollanda, Çin, Almanya, İtalya ve Belarus'tur. Batılı ülkelerin uyguladıkları ekonomik yaptırımlara bağlı olarak bu sıralama şu şekildedir.

Tablo 12. Rusya Federasyonu'nun Türkiye'den İthalatı (İlk 5 Fasıl / Milyon \$)

Fasıl		Hareket	2010	2011	2012	2013	2014	2015
08	Meyveler	Dünyadan İthalat	5.471	6.204	6.279	6.401	5.479	3.944
		Türkiye'den İthalat	825	848	822	910	828	757
		Türkiye'nin Payı (%)	15,09	13,67	13,10	14,23	15,12	19,20
		Türkiye'nin Toplam İhracatı	3.494	3.908	3.807	3.969	4.327	4.355
84	Makineler	Dünyadan İthalat	36.982	51.672	57.818.	56.964	52.105	34.147
		Türkiye'den İthalat	278	588	628	736	748	453
		Türkiye'nin Payı (%)	0,75	1,14	1,09	1,29	1,44	1,33
		Türkiye'nin Toplam İhracatı	9.415	11.560	12.006	12.989	13.591	12.333
07	Sebzeler	Dünyadan İthalat	2.223	3.039	2.485	2.881	2.959	1.891
		Türkiye'den İthalat	470	517	474	571	600	441
		Türkiye'nin Payı (%)	21,17	17,03	19,07	19,84	20,29	23,33
		Türkiye'nin Toplam İhracatı	1.108	1.070	966	1.039	1.082	1.040
87	Motorlu Taşıtlar	Dünyadan İthalat	22.677	37.860	44.604	40.193	31.426	15.377
		Türkiye'den İthalat	530	916	865	979	766	272
		Türkiye'nin Payı (%)	2,34	2,42	1,94	2,44	2,44	1,77
		Türkiye'nin Toplam İhracatı	13.814	15.803	15.150	17.000	18.063	17.463
39	Plastikler ve Mamulü	Dünyadan İthalat	8.125	10.057	11.503	11.466	11.030	7.629
		Türkiye'den İthalat	215	280	321	344	316	204
		Türkiye'nin Payı (%)	2,65	2,79	2,79	3,00	2,87	2,68
		Türkiye'nin Toplam İhracatı	3.717	4.580	5.014	5.608	6.097	5.358

Kaynak: <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)'da yer alan veriler kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır. Sıralamada 2015 yılı verilerine göre.

Tablo 12'de yer alan verilere göre Rusya Federasyonu'nun Türkiye'den ithal ettiği başlıca eşya içerisinde sebze ve meyveler, makineler ile bunların aksam ve parçaları, otomotiv, plastikler ve mamulleri önemli bir paya sahiptir. Rusya Federasyonu'nun Türkiye'den yaptığı ithalatta; meyveler % 15,07; makineler % 1,17; sebzeler % 20,12; otomotiv % 2,23 ve plastikler ve mamulleri % 2,80 civarındadır. Türkiye, Rusya Federasyonunun ithalatında % 2- 2,5 civarında bir paya sahiptir. 2014 yılı verilerine göre ülkenin en büyük ithalat partnerleri Çin, ABD, Almanya, Belarus, İtalya ve Fransa'dır.

Rusya Federasyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri ile Serbest Ticaret Anlaşması bulunmaktadır. Ülkenin Avrupa Birliği ile Şubat 1996'dan geçerli olmak üzere bir ortaklık ve işbirliği anlaşması bulunmaktadır. Rusya, Beyaz Rusya ve Kazakistan arasında 1 Ocak 2010 tarihinden itibaren Gümrük Birliği kurulmuş bulunmaktadır. Birliğe 2014 yılında Ermenistan ve 2015 yılında Kırgızistan da dahil olmuştur. Rusya Federasyonu tarafından ihraç ürünlerimizin ülkeye girişine getirilen bir kolaylık, ülkemizin ithalatta uygulanan ülke preferans sistemine dahil edilmesidir. Sovyet döneminden beri (1974) uygulanan bu sistem, 1992 yılında tekrar düzenlenmiş olup, ülkemiz, gelişmekte olan ülkeler statüsünde mütalaa edilerek, Rusya

Federasyonu'na ihraç edilecek Türk mallarının %25 oranında gümrük vergisi indirimi ile ülkeye girmesine imkan sağlanmıştır (GSP) Ancak Rusya, ithalatta uyguladığı Genel Referanslar Sistemine dahil madde gruplarında bir azaltmaya gitmiştir. Bu uygulama ile ülkemizin belli başlı ihraç ürünlerinden tekstil, deri eşya, şekerleme mamulleri, makarna, temizlik maddeleri, bisküviler liste dışında kalmıştır (www.alta.ru/taksa-online/en/).

Rusya Federasyonu, Kazakistan ve Beyaz Rusya arasında kurulan Avrasya Gümrük Birliği ve üçüncü ülkelere yönelik ortak gümrük tarifesi uygulaması 1 Ocak 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birliğin kurallarını derleyecek olan Ortak Gümrük Kanunu da 1 Temmuz 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1 Temmuz 2011 tarihinden itibaren de iç gümrükler iptal edilmiştir. Avrasya Gümrük Birliği'nin temelini Avrasya Ekonomik Topluluğu "The Euroasian Economic Community (EvrAzEs)" oluşturmaktadır. Avrasya Gümrük Birliğine 2014 yılında Ermenistan ve 2015 yılında Kırgızistan da katılmıştır. 1 Ocak 2015 tarihinde Avrasya Ekonomik Birliği Antlaşması imzalanmıştır. Avrasya Ekonomik Birliğinin amacı üye ülkelerin ekonomilerini güçlendirmek ve bu ülkelerin küresel pazarlardaki rekabet edebilirliklerini geliştirmektir. Gümrük Birliği kapsamında, Rusya Federasyonu'nda yerleşik herhangi bir Türk firması, ithalatını RF gümrüklerinde gerçekleştirmiş olduğu ve/veya Rusya Federasyonu'nda ürettiği herhangi bir ürünü (hassas ürünler veya tarife kontenjanı gereken ürünler saklı kalmak kaydıyla) fatura, sevk irsaliyesi ve satış sözleşmesi belgeleri ile birlikte, üye ülkelere gümrüksüz sevk edebilecektir. Gümrük tarifeleri 1 Ocak 2010 tarihi itibarı ile tek tarife haline gelmiştir. Ayrıca bu tarihten itibaren lisans ve tarife dışı engellerde de ortak uygulamaya geçilmesi planlanmıştır. Ortak Gümrük Kodu ise 1 Temmuz 2010 tarihinden itibaren uygulamaya başlamıştır. Rusya Federasyonu gelir elde etmek amacıyla bazı mallar itibarıyla ihracat vergisi uygulamasına geçmiştir. Başlangıçta bu vergi doğal gaz ve petrole konmuşken zaman içerisinde diğer mallara da yayılmıştır. Vergi %5 ile 30 arasında değişmektedir. Vergi konulan bazı önemli maddeler gübre, kağıt, kereste, bazı demir ve demir dışı metallerdir (www.nalog.ru/eng/taxation_in_russia/).

İthal mallar; gümrük vergileri, KDV ve bazı ürünlere uygulanmakta olan özel tüketim vergilerine tabidir. Rusya "Uluslararası Armonize Eşya Tanımı ve Kodlama Sistemi"ni kullanmaktadır. Buna göre ülkeye giriş yapacak mallar, 97 ürün kategorisinden biri içinde değerlendirilmekte olup, gümrük vergileri gümrüklerde bu sınıflandırmaya göre uygulanmaktadır. Gümrük vergileri yüzde olarak ya da birim başına Avro cinsinden veya bu iki yöntemin birleşimi üzerinden uygulanmaktadır.

Rusya'da birçok mal grubunda gümrük kıymetlerinin tesbiti açısından referans fiyat uygulaması yapılmaktadır. Rus Gümrük İdaresince fiyat açısından riskli olduğu değerlendirilen bazı mallarda belirlenen asgari kıymetlerin altında kalan beyanlar kabul edilememekte, malın girişine ancak asgari kıymet üzerinden vergi alınması

kaydıyla izin verilmektedir. Bu uygulama Gümrük Teşkilatı içinde sirkülerler yoluyla yürütülmekte ve kamuya ilan edilmemektedir. Buna karşın, referans fiyat uygulaması bulunmayan mallar açısından ise, beyan edilen fiyatların gerçeğe uygunluğunu tespit her bir gümrük kapısı bağımsız hareket edebilmektedir. Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan ithalatta gümrük vergisi muafiyeti bulunmaktadır. En Çok Kayrılan Ülke (MFN) statüsündeki ülkelerden ithalatta en düşük gümrük vergisi oranları uygulanmaktadır.

Rusya ile ticarete yaklaşık 130 ülke MFN statüsünden yararlanmaktadır. Bu ülkeler arasında Rusya ile bir "Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması" bulunan AB ülkeleri de yer almaktadır. Birliğe Mayıs 2004'te katılan yeni üyeler de Anlaşma kapsamına bu tarihten itibaren alınmıştır.

İthalatta gümrük vergisi dışında uygulanan vergiler Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisidir. Uygulanan Katma Değer Vergisi oranı %18'dir. Ancak, sınırlı temel gıda malları ile çocuklara yönelik gıda ve giysilerde uygulanan oran ise %10'dur.

Özel tüketim vergisi ise lüks tüketim mallarına uygulanmaktadır. Bu vergiye tabi mallar ise alkol, bira, sigara, puro, tütün, petrol, düşük oktanlı otomobil benzini, yüksek oktanlı gaz, dizel yakıt, makina yağları, 90 beygir üzerindeki otomobillerdir. Rusya Federasyonu, Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi çerçevesinde Türkiye'nin de dahil olduğu bazı ülkelerden yapılan ithalatta bazı ürünlerin gümrük vergilerinde %25 oranında indirim uygulanmaktadır. Bu indirimden yararlanmak için FORM A menşe belgelerinin ibraz edilmesi gerekmektedir (www.nalog.ru/eng/taxation_in_russia/).

3. DIŞ TİCARETTE DALGALANMALAR VE TEMEL BİRLEŞENLERİ

3.1. Krizler ve İşbirliği

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticari ilişkiler, 1984'te Sovyetler Birliği ile imzalanan Doğal Gaz Anlaşmasının 1987 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte hız kazanmışsa da dönem dönem yaşanan krizler iki ülke arasındaki dış ticareti olumsuz yönde etkilemiştir. 2009'dan itibaren uluslararası ticaretteki küresel artışla birlikte iki ülke ticaret hacmi de Türkiye aleyhine olsa da yükselmiştir. 2002 sonrasında petrol ve doğal gaz fiyatlarının artması, 2005'ten itibaren Mavi Akım hattıyla Rusya'dan ithal edilen doğal gaz miktarının artması ve ekonominin liberalleşmesine paralel olarak Rusya pazarının rekabetçi özelliğinin artması nedeniyle dış ticarete Türkiye ithalatçı, Rusya Federasyonu ise ihracatçı ülke halini almıştır (Özdal vd, 2013: 37). 2015'e kadar küresel ticarete yaşanan yükselişe de bağlı olarak iki ülke arasında görülen dış ticaretteki artış, 2015 sonunda hem küresel daralmaya hem de uçak krizi nedeniyle

Rusya Federasyonu tarafından uygulanan ekonomik yaptırımlara bağlı olarak, yerini düşüşe bırakmıştır.

Türkiye tarafından sınır ihlali yapan Rus savaş uçağının düşürülmesinin yol açtığı kriz nedeniyle Rusya Federasyonu tarafından 2016 başından itibaren uygulamaya konulan yaptırımlar; bazı ürünlerin ithalatının durdurulması, inşaat, turizm, tarım, tekstil ve otomotiv sektörlerine yönelik yaptırımlar ile gümrük işlemlerini Türkiye aleyhine zorlaştırılmasına yönelik önlemleri kapsamaktadır. Nitekim Türkiye'ye yapılan tarifersiz uçuşların iptal edilmesi ve turistik seyahatlerinin durdurulmasına yönelik çağrı yapılması, Türk mallarına yönelik basitleştirilmiş gümrük uygulamalarının yerine olağanüstü kontrollerin uygulanması, Türk vatandaşlarının istihdamının durdurulması ve Rusya Federasyonu'nda daimi ikametgahı olmayanlarının vizesiz seyahatlerinin askıya alınması şeklindeki kısıtlama ve yasaklamalar uygulanmaya başlanmıştır. Rusya Federasyonu Türkiye'den yaptığı ithalatın durdurulması kapsamında ise Türkiye'nin Rusya'ya satmak için ürettiği ancak Rusya'nın ağırlıklı olarak başka ülkelerden temin ettiği 13'ü sebze ve meyvelerden olmak üzere toplam 18 ürün üzerine yaptırım uygulanması söz konusu olmuştur. Nitekim Türkiye ürettiği domatesin neredeyse % 65'ini Rusya Federasyonu'na ihraç ederken, Rusya Federasyonu domates ithalatının % 66'sını başka ülkelerden yaptığı görülmektedir (Başhoş vd, 2015: 8). Rusya Federasyonu tarafından Türkiye'ye karşı uygulanan bu yaptırımlar iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri bir bütün olarak olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz başarısız darbe girişimi sonrasında batının göstermediği siyasi desteğin Rusya Federasyonu tarafından ilk başta gösterilmesi nedeniyle, Türkiye tarafından ilişkilerin normalleştirilmesi ve kriz öncesi belirlenen hedeflere uygun şekilde yeniden başlatılması iradesinin güçlü bir şekilde ortaya konulmasıyla sonuçlanmıştır.

3.2. Dış Ticaretin Yol Haritası: Orta Vadeli Program

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında S. Petersburg'ta yapılan zirvede 2016-2019 yıllarını kapsayan bir orta vadeli program temelinde ekonomiden ticarete, turizmden doğrudan yatırımlara kadar çeşitli konular üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Böylece Rusya Federasyonu tarafından Türkiye'ye uygulanan ticari kısıtlamaların kademeli olarak kaldırılması ve iki ülke arasındaki ticaretin 100 Milyar \$ düzeyine çıkarılması yönündeki beklenti ve hedefler tekrar dillendirilmiştir.

İki ülke anlaşmaya varılan mutabakatta; Türkiye, Rusya ve Azerbaycan arasında üçlü zirve mekanizmasının kurulması, Türkiye ile Rusya arasında ortak yatırım konseyinin kurulması, üst düzey işbirliği konseyinin yeniden canlandırılması, tarifersiz uçuşların başlatılması, ikili ticareti ve Türk yatırımlarını kısıtlayan bütün yasakların kaldırılması, vizesiz seyahatin aşamalı olarak yeniden başlatılması, 25 Milyar \$ değerindeki Akkuyu nükleer santrali projesine stratejik yatırım statüsü verilerek

hızlandırılması, Türk akımı projesinin hayata geçirilmesi, savunma sanayi alanında işbirliğinin artırılması ve Ankara-Moskova arasında güven ve dostluk hattının oluşturulması olmak üzere toplam on iki konu belirlenmiştir (Ekovitrin, 2016: 65). Bu bağlamda Rusya Federasyonu'ndan Türkiye'ye yapılan tarifersiz uçuşlar tekrar başlatılmış ve Türk akımı için hükümetler arası ilk imzalar atılmıştır.

3.3. Dış Ticaretle Bağlantılı Temel Sektörler

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticari ilişkilerin akla getirdiği en önemli sektör inşaat konusunda olsa da son dönemde Rusya Federasyonu'nun krizler ve yaptırımlar nedeniyle yaşadığı hızlı sermaye çıkışı, petrol, doğalgaz ve diğer emtia fiyatlarındaki düşüşün ülkenin makroekonomik yapısına zarar vermesi, Ruble'nin değerinin ve yatırımların düşmesini ile devlet bütçesinin küçülmesini inşaat sektörü de olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca Rusya Federasyonu'nun Türkiye'ye uyguladığı yaptırımların bir kısmı da inşaat sektörüne yönelik olmuştur. Türk inşaat sektörünün Rusya Federasyonu'ndaki pazar payının yüksek olmasını sağlayan dev inşaat projeleri Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticarete önemli bir yere sahiptir. 2014'de 22 Milyar \$ ve 2015'te ise sadece 4,8 Milyar \$ doğrudan yabancı yatırım alan Rusya Federasyonu'nda geçmişte yaklaşık 64 Milyar \$ civarında yatırım yapan inşaat sektörünün, kısıtlamaların kaldırılmasına bağlı olarak yatırımlarını artırması iki ülke ticaretine olumlu yansımaktır. Rus firmalarının Türkiye'deki yatırımının ise 10 Milyar \$ civarında olduğu tahmin edilmektedir (Yalçın, 2016: 1). Akkuyu nükleer santralının hayata geçmesiyle birlikte Rusya Federasyonu'nun Türkiye'deki doğrudan yatırım miktarı oldukça artmış olacaktır.

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticarete, eşya hareketi yanında, turizm de önemli bir yere sahiptir. 2014 yılı verilerine göre yaklaşık 4.3 Milyon Rus vatandaşının turistik amaçlarla Türkiye'ye gelirken bu sayı; 2015'te 3.6 Milyon kişiye ve 2016 yılının ilk sekiz ayında 336 Bin civarına düşmüştür (Yalçın, 2016: 1). Son dönemde tarifersiz uçuşların başlamasıyla birlikte turist sayının hızla artması ve Türk ekonomisine olumlu etkisinin yansımaları beklenmektedir. Rusya Federasyonu'ndan gelen kişi sayısının azalması en önemli etkisini bavul ticaretinde göstermiştir. Rus vatandaşları, ağırlıklı olarak seyahat ve eğlence amaçlı ziyaret etmekle birlikte yaklaşık % 3,6'sı da alış-veriş amacıyla Türkiye'yi tercih etmektedir (Başhoş vd, 2015: 15). Merkez Bankası tarafından yayınlanan verilere göre 2010'da 4.951 Milyon \$, 2011'de 4.424 Milyon \$, 2012'de 6.290 Milyon \$, 2013'te 7.440 Milyon \$, 2014'te 8.618 Milyon \$ ve 2015'te 5.506 Milyon \$ gerçekleşen bavul ticareti 2016 yılı Ocak-Ağustos döneminde 3.335 Milyon \$ düzeyinde gerçekleşmiştir (TCMB, 2016). Bunun bir anlamı da Türkiye'nin ayda yaklaşık 400 Milyon \$ bavul ticareti yoluyla ihracat yaptığı göz önüne alındığında, Rusya Federasyonu ile normalleşme süreci içerisinde bavul ticaretinde de önemli bir artış gerçekleşeceği beklenmektedir (Uras, 2016).

3.4. Uluslararası Emtia Fiyatları

Dünya Bankası verilerine göre, 2014'te enerji fiyat endeksi % 7,2; enerji-dışı emtia fiyat endeksi % 4,6; kıymetli metaller fiyat endeksi de % 12,1; metal ve minerallerde % 6,6 ve tarımsal ürünlerde % 3,4 gerilemiştir. 2025 yılında ise, enerji fiyat endeksinin 2014 yılına göre % 10,4, enerji-dışı emtia fiyat endeksinin % 2,2 artması, buna karşılık kıymetli metaller fiyat endeksinin % 9 oranında azalış ve tarım fiyat endeksinin % 0,7; metal ve mineraller endeksinin ise % 7,3 artış tahmin edilmektedir (Uygur ve Fakir, 2015: 2). Uluslararası emtia fiyatlarının seyri Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki asimetrik ticaret üzerinde de etkili olmaktadır. Nitekim dönem dönem iki ülke arasındaki ticarete fiziki miktar bazında düşüş olmasa da değer bazında düşüş görülebilmektedir. Rusya Federasyonu Türkiye'nin doğal gaz, ham petrol ve petrol ürünleri ithalatında birinci sırada yer almaktadır. Buna karşın Türkiye'nin Rusya Federasyonu'na ihracatını oluşturan eşya, düşük fiyatı nedeniyle, ithalatını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Uluslararası piyasalarda petrol ve türevi eşyanın fiyatının düşmesi görece bir avantaj oluştursa da diğer emtia fiyatlarının da düşmesi Türkiye'yi avantajına olmamıştır. Dolayısıyla Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticaretin dengeli hale gelmesi açısından petrol ve türevlerinin fiyatının düşük seviyede tutulması ya da Türkiye'nin bu ihracatının, Rusya'nın ithalatında önemli yeri olan ve katma değeri yüksek eşyadan oluşması seçeneği bulunmaktadır (Ulchenko, 2013: 6). Petrol ve türevi eşya ile diğer emtianın uluslararası fiyatlarının gelecek dönemde artması beklendiği için Türkiye'nin iki ülke arasındaki ticaretten kazançlı taraf olabilmesi için önümüzdeki süreç içerisinde ihracatını katma değeri yüksek eşyaya yöneltmesi yerinde olacaktır.

4. SERBEST TİCARET ANLAŞMASI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Ticaretin küreselleşmesi ve bölgeselleşmesi sürecinde Rusya Federasyonu ile birlikte önemli bir ticari aktör olan Türkiye'nin AB ile olan gümrük birliği ilişkisi, iki ülke ticaretinde Türkiye aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim Türkiye gümrük birliğinin bir parçası olarak üçüncü ülkeler için AB'nin tercihli ticaret rejimini üstlenmesi ve koruma düzeyini daha da düşürmesi nedeniyle Rusya Federasyonu'na eskiye oranla daha düşük gümrük tarifesi uygulamakta ve bu durum iki ülke dış ticaret hadlerinin Türkiye aleyhine gerçekleşmesine neden olmaktadır (Kalaycı, 2013: 42). AB ile Rusya Federasyonu arasındaki krizin yerini işbirliğine bırakması ve tercihli bir ticaret rejimi içeren olası bir serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesi halinde Türkiye ile de aynı kapsamda olası bir serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesi, Türkiye'nin karşılaştığı bu olumsuzlukların giderilmesi bakımından önemli bir aşama olacaktır. Halihazırda Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında hizmetler ve yatırımlar konusunda bir serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle ilgili çalışmalar devam etmekte olup, 2017 sonu itibarıyla bu kapsamda bir serbest ticaret anlaşmasının

imzalanması öngörülmektedir. Kısa vadede mümkün olmasa da Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında tercihli tarife uygulamalarını da kapsayan olası bir serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesi halinde gümrük işlemlerinin basitleşmesi, teknik düzenlemelerinin ticareti zorlaştırıcı ve daraltıcı etkisinin azalması, taşımacılıkla ilgili işlemlerin kolaylaşması ve fikri mülkiyet halklarının korunmasıyla ilgili önlemlerin tekdüze hale getirilmesi gibi teknik ve mevzuat yoğun konularda olumlu gelişme sağlanacak ve dış ticaret hacmi de öngörülen hedeflere ulaşma kapasitesi artmış olacaktır. Bu bakımdan AB ile olan siyasi problemlerin çözüme kavuşturulmasına kadar mümkün olmasa da Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki olası bir serbest ticaret anlaşmasının, iki ülke ekonomik ve ticari ilişkilerinin yoğunluğuna bağlı olarak kapsamlı ekonomik ortaklık anlaşması niteliğinde olacağı görülmektedir (Gültekin ve Üyümez, 2015: 409).

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticari ilişkilerin seyri aynı zamanda Türkiye'nin ve Rusya Federasyonu'nun genel olarak batılı ülkeler özel olarak da AB ile olan ticari ilişkilerine de bağlıdır. Rusya Federasyonu ile AB arasındaki ticari ilişkiler, başlıca ihracat kalemini oluşturan doğalgaz ve petrolün en büyük alıcısı olması sebebiyle karşılıklı bağımlılık niteliği taşımakta ve ülkenin taraf olduğu siyasi krizlere bağlı olarak inişli-çıkışlı bir süreç içerisinde gerçekleşmektedir. 1994'te imzalana Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması, Rusya'nın Çeçenistan'a yönelik politikaları nedeniyle ancak 1997'de yürürlüğe girebilmiştir. Anlaşma ile uzun dönemde Rusya Federasyonu ile AB arasında bir serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesi amaçlanmıştır. Ancak 2008'de yeni bir anlaşma zemininde yürütülen görüşmeler, 2010'da Modernleşme Ortaklığı üzerinde sonuçlansa da Mart 2014'te Rusya Federasyonu'nun Kırım ilhakı üzerine AB yeni bir anlaşma üzerine yapılan görüşmelerini askıya almış ve Temmuz 2014'ten itibaren de Rusya Federasyonu'na dönük yaptırımlar gündeme gelmiştir.

AB'nin Rusya Federasyonu'na karşı uyguladığı yaptırımlar; diplomatik ve bireysel önlemler, belirli ekonomik sektörlerde Rusya ile yapılan ticareti hedef alan ekonomik yaptırımlar, ekonomik işbirliğiyle ilgili yaptırımlar ile Kırım ve Sivastopol özelinde uygulanan çeşitli yaptırımları kapsamaktadır. Bu çerçevede söz konusu yaptırımların bir kısmı Rusya'ya ait bazı devlet kuruluşlarına, enerji ve savunma şirketlerine AB'deki birincil ve ikinci finansal piyasalara erişimin yasağı getirilmesi şeklinde uygulanmaktadır. Ayrıca silah ithalatı ve ihracatı, belirli askeri amaçlı ve çift kullanımlı ürünlerin ihracatı ile petrol, doğalgaz ve mineral madenlerin keşfi ve üretilmesiyle ilgili ekipmanların ticaretine de yasak getirilmiştir. Ekonomik işbirliğiyle ilgili yaptırımlar ise Avrupa Yatırım Bankası'nın Rusya Federasyonu'nda yeni finansal operasyonlarının askıya alınması, Rusya Federasyonu ile yürütülen ikili ve bölgesel işbirliği programlarının gözden geçirilmesi ve bazı programların askıya alınması şeklinde uygulanmaktadır (EU, 2016). Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhakı, AB'nin, Rusya bu ülkeye karşı ekonomik yaptırımlar uygulamasına neden olsa

da enerji temeline dayanan karşılıklı ticari bağımlılık tümüyle ne AB'nin Rusya Federasyonu'ndan ne de Rusya Federasyonu'nun AB'den kopmasına izin vermektedir. Nitekim iki ülke arasındaki ticarete % 75 civarında bir paya sahip olan mineral yakıt ve yağlar ile doğalgaz her iki tarafın uyguladığı kısıtlama veya yaptırım kapsamına alınmamıştır.

2014'te yaptırımlar başlamadan önce Rusya Federasyonu, AB'nin ticari ortakları arasında üçüncü sırada bulunurken AB, Rusya Federasyonu'nun ticari ortakları arasında birinci sırada yer almaktaydı. AB'den Rusya Federasyonu'na makine, taşıma araçları, kimyasallar, ilaç, elektronik eşya ve tarımsal ürünler ihraç edilirken, Rusya Federasyonu AB'ye ağırlıklı olarak mineral yakıt ve yağlar ihraç etmektedir. Rusya Federasyonu tarafından uygulanan yaptırımlar temelde tarımsal ürün, hammadde, karşılıklı ilesi uyarınca Rus şirketlerine ve işadamlarına yaptırım uygulayan ülke menşeli eşyanın ithaline yöneliktir. Rusya Federasyonu da bebek maması, bazı hayvansal ürünler, canlı hayvan ve sebze-meyveden mamul ürünleri, laktozsuz süt ve süt ürünleri AB'ye karşı uyguladığı ambargo kapsamına alınmamıştır. (Szczepeński, 2015: 9) Yaptırımların süresi, kısıtlama veya yasaklamanın türüne göre değişmekle birlikte, Haziran 2017'ye kadar uzatmıştır.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Ülkeler arasında ticaretin başladığı ilk dönemlerden günümüze gelir elde etme veya ihtiyaç duyulan eşyanın tedarikinin düzenli, sürekli, ucuz ve kolay şekilde sağlanmasına yönelik çaba gösterilmektedir. Bu çabanın önemli bir kısmı uluslararası ekonomik örgütler himayesinde yürütülen ekonomik işbirliği için harcanırken, önemli bir kısmı da bölgesel ekonomik oluşumlar temelinde harcanmaktadır. Esasında ülkeler arasındaki ticaretin serbestleştirilmesi ve artırılmasına bu çabalar, küresel girişimler bağlamında ticaretin daha da serbestleştirilmesi için birbirini desteklerken, diğer taraftan da bölgesel girişimler bağlamında korumacılık etkisi yaratabilmekte ve ticareti daraltabilmektedir. Günümüzde birlikte görülen küresel ve bölgesel düzeydeki ticari ilişkiler ağı artık öyle bir noktaya gelmiştir ki uluslararası düzeyde oluşan bu karmaşık ticari ilişkiler ağı için literatürde spagetti kasesi (spaghetti/noodle bowl) ifadesi kullanılmıştır (Bhagwati, 1995: 4). Bu yapı içerisinde 1947 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) yerine geçmek üzere 1994'te imzalanan ve ekleriyle birlikte 29 adet metinden oluşan DTÖ Anlaşmaları ticaretin serbestleşmesine ve basitleştirilmesine yönelik kuralların yaygınlaşmasına katkı sağlarken, ekonomik işbirliği anlaşmalarından üye ülkeler arasında ekonomik ve parasal birliğin sağlanmasına kadar uzanan bölgesel ekonomik entegrasyonlar ise üçüncü ülkeler bakımından oluşturdukları dışsallıklar ve ticaret saptırıcı etkisi nedeniyle olumsuz ticari etkilere sebep olabilmektedir (WTO, 2011: 9).

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticarete dönem dönem Rusya Federasyonu tarafından gümrük işlemlerinin zorlaştırılması nedeniyle yaşanan problemler uçak krizi sonrasında tekrar gündeme gelmiştir. Bakıldığında Dünya Bankası tarafından yayınlanan ve 189 ülkeyi kapsayan Doing Business-2016 Raporuna göre dış ticaret işlemlerinin yürütülmesindeki prosedürler ve maliyet unsurları bakımından Türkiye 62. sırada ve Rusya Federasyonu 170. sırada yer almaktadır (WB, 2016: 229, 241). Ülkenin bu durumuna bağlı olarak, Rusya Federasyonu ile olan ticaretinde basitleştirilmiş ve kolaylaştırılmış gümrük uygulamalarından yararlanma hakkı elde eden ülkelerin, ülkenin diğer ticari ortaklarına göre önemli bir avantaj elde etmesiyle sonuçlanmaktadır. 2008’de başlayan ve gümrük işlemlerine konu eşyaya ve taşıma araçlarına ilişkin bilgilerin iki ülke gümrük idareleri arasında elektronik ortamda değişimine dayanan basitleştirilmiş gümrük hattı ya da yeşil koridor adı verilen sistemin devreye sokulması kapsamı dar fakat etkisi büyük bir adım oluşturmuştur. Eşyaya taşıtlara ilişkin çeşitli bilgileri gümrük idaresine gönüllü olarak önceden sunan firmalar, gümrük işlemlerini basitleştiren ve kolaylaştıran çeşitli uygulamalardan yararlanma hakkı elde etmektedir. Sistem, ayrıca, dış ticaret işlemlerine bağlı kayıt dışılığın engellenmesi bakımından önemli bir işlev de görmektedir. Ancak sınırlı bir kapsamı ve ticaret hacmine hitap eden bu sistemin Türkiye’den Rusya Federasyonu’na yapılan ihracatı kapsayacak şekilde genişletilmesi Türkiye’nin oldukça yararına olacaktır. Nitekim basitleştirilmiş gümrük hattı şeklindeki gümrük uygulamalarını ve ticareti standart kurallara bağlayan ve uygulama sürecini hızlandıran çözümlerin devamlılığı, Türkiye-Rusya arasındaki ticareti artırmak için önem taşımaktadır (Özdamar vd, 2013: 41).

Rusya Federasyonu ile batılı ülkeler arasında karşılıklı olarak uygulanan yaptırımların Türkiye lehine fırsat olarak değerlendirilmesi mümkündür. Rusya Federasyonu’nun büyümesine ve yatırımlarına olumsuz etki yapan ve bütçesinde daralmaya yol açan ekonomik yaptırımların konusunu oluşturan ekonomik ve ticari unsurların Türkiye tarafından değerlendirilmesi yönünde ihracatın şekillendirilmesi, iki ülke ticaret hacminin yukarıya taşınması bakımından önemli bir etki sağlayacaktır.

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticarete Türkiye ithalatçı, Rusya Federasyonu ise ihracatçı ülke konumundadır. Bu asimetric ticaret kalıbı sadece Türkiye’nin ithalatına karşılık Rusya Federasyonu’na ihraç ettiği eşya açısından değil, Rusya Federasyonu’nun toplam ithalatı içinde Türkiye’nin payında da görülmektedir. Dolayısıyla uluslararası faktör fiyatlarındaki yukarı yönlü hareketler de göz önünde bulundurularak, iki ülke arasındaki ticaret hacmi düzeyine ilişkin hedeflerin ve beklentilerin karşılanabilmesi bakımından Türkiye’nin Rusya Federasyonu’na olan ihracatının katma değeri yüksek eşyaya yönlendirilmesi yerinde olacaktır. Aynı şekilde orta vadeli program kapsamında dev inşaat projelerin hayata geçmesiyle birlikte, küresel düşüşe rağmen iki ülke ticaret hacminde beklentilere uygun yükselişin sağlanması mümkün hale gelecektir.

Son bir nokta da dış ticarete ilişkin ödemelerin yapılması amacıyla kullanılan paralar üzerinedir. 2005 yılı verilerine göre Rusya'ya yapılan ihracatın % 82'si Dolar, % 16'sı Avro ve % 1,4'ü Türk Lirası üzerinden yapılırken 2016'da oranlar, sırasıyla; % 54, % 35, % 2,6 olarak gerçekleşmiş ve Ruble de % 8,1 paya sahip olmuştur (Ekovitrin, 2016: 75). Dolayısıyla Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ödemelerin iki ülke parası ile yapılması beklentilerin ve hedeflerin gerçekleşmesine olumlu katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- (2016), Haber Analiz: Türkiye-Rusya İlişkileri (Eylül 2016), *Ekovitrin*, 59-84. <http://www.ekovitrin.com/dergi2016/eylul/6-tarihi-zirve.pdf> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)

BHAGWATI, J. (1995). "US Trade Policy: The Infatuation with FTAs", *Columbia University Discussion Paper*, Series No: 726. http://www.columbia.edu/cu/libraries/inside/working/Econ/ldpd_econ_9495_726.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2016)

BAŞIHOŞ, S., TAŞÖZ, A., İTEZ, C. (2015). "Rusya ile Yaşanan Krizin Ekonomiye Olası Etkilerine Nasıl Bakılabilir", Değerlendirme Notu, N201538, TEPAV, Aralık 2015, <http://www.tepav.org.tr/tr/yayin/s/874> (Erişim Tarihi: 15.10.2016)

EUROPEAN UNION (EU). (2016). "EU Restrictive Measures in Response to the crisis in Ukraine, <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/> (Erişim Tarihi: 2.10.2016)

GÜLTEKİN, R. ve ÜYÜMEZ, M. E (2015), "Türkiye ile Rusya Federasyonu Serbest Ticaret Anlaşmasının İki Ülke Ticaretine Olası Etkileri ve Vergisel Yansımaları", *International Conference on Eurasian Economies*, 406- 415, <http://www.avekon.org/papers/1300.pdf>, (Erişim Tarihi: 5.10.2016)

INTERNATIONAL TRADE CENTRE (ITC) (2016), "Trade Statistics for International Business Development", <http://www.trademap.org/Index.aspx> (Erişim Tarihi: 10.10.2016)

KALAYCI, C. (2013), "Rusya Federasyonu ile Ticarete Türkiye'nin Açmazları", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 37-57.

ÖZDAL H., ÖZERTEM, H. S., HAS, K., DEMİRTEPE, M. T. (2013). *Türkiye-Rusya İlişkileri: Rekabetten Çok Yönlü İşbirliğine*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Avrasya Araştırmaları Merkezi, Rapor No: 13-06.

ÖZBAY, F. (2016). “Rusya ile yeniden, ama nereye kadar?”, 8 Ağustos 2016-Görüş, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/rusya-ile-yeniden-ama-nereye-kadar> (Erişimi Tarihi: 1.10.2016)

SZCZEPANSKI, M. (2015), “Economic impact on the EU of sanctions over Ukraine conflict”, European Parliamentary Research Service [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI\(2015\)569020_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569020/EPRS_BRI(2015)569020_EN.pdf) (Erişimi Tarihi: 1.10.2016)

THE WORLDBANK GROUP (WB) (2016). *Doing Business 2016 Measuring Regulatory Quality and Efficiency*. 13th Edition, World Bank: Washington.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI (TCMB) (2016), “Ödemeler Dengesi İstatistikleri- Ağustos 2016”, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/Veri+Tablolar> (Erişimi Tarihi: 15.10.2016)

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK) (2016). “Dış Ticaret İstatistikleri”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 (Erişim Tarihi: 2.10.2016)

ULCHENKO, N. (2013). “What Is So Special About Russian–Turkish Economic Relations”, *Russian Analytical Digest*, No: 125, 5-10

URAS, G. (2016). “Bavul Ticareti Canlanıyor”, *Milliyet*, 18.8.2016. <http://www.milliyet.com.tr/bavul-ticareti-canlaniyor-ekonomi-ydetay-2296789/> (Erişimi Tarihi: 1.10.2016)

UYGUR, E. E. ve FAKİR, S. (2015). *Emtia Raporu: 2015/1*, Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı Metaller ve Mineraller/Kıymetli Metaller Hammadde ve Temel Girdiler Analiz Dairesi, 1-20.

World Trade Organisation (WTO), (2011). *The WTO and Preferential Trade Agreements: From Co-Existence to Coherence*, Switzerland: WTO. https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/world_trade_report11_e.pdf (Erişimi Tarihi: 15.10.2016)

YARDIM, Ü. (2016). “Türkiye-Rusya Ekonomik ve Ticari İlişkileri”, *Bilgi Notları*, 13.10.2016, <http://moskova.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=219659> (Erişimi Tarihi: 15.10.2016)

ZENGİN, E. (2015). “Türkiye ve Rusya Federasyonu Ticari İlişkileri”, *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVID)*, IV/1, 61-103.

www.alta.ru/taksa-online/en/

www.nalog.ru/eng/taxation_in_russia/